

 : 10.22034/MCAL.2025.22726.2469

Representation of the Nightmare of Loneliness in Some Poems of Abdollah Baradouni Based on the Existential School of Irvin D Yalom

Jabbar Azarbar, PhD student, Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran.

Jahangir Amiri*, Professor, Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran.

Ali Salimi, Professor, Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Iran.

Received: 2025/02/17

Accepted: 2025/11/23

Introduction

Loneliness has always been one of the fundamental challenges of human existence with a history as long as humanity itself. Various factors such as different failures in life, separation, introversion, and so on can lead to feelings of loneliness. Given the extensive changes in the present era, loneliness has become one of the common topics in psychological research, and many researchers have examined this issue. Yalom is one of those who conducted extensive research in this field, and his studies led to the establishment of existential therapy. In this school of thought, human existential suffering is divided into suffering from meaninglessness, suffering from lack of freedom, fear of death, and suffering from loneliness. Yalom elaborates on human existential suffering in his book "Existential Psychotherapy" and believes that, in discussions of loneliness, clinical therapists encounter the three forms of interpersonal, intrapersonal, and existential isolation. The topic of loneliness has consistently been addressed in literature, with poets and writers depicting their personal experiences of this complex and sometimes overwhelming feeling. Baradouni, a contemporary scholar, writer and poets who has reflected the bitter and sweet experiences of life in his poetry using his unique worldview and profound, thought-provoking perspective of the world. His tumultuous life, marked by unfortunate events and numerous challenges, has naturally put him to the pain of loneliness.

Methodology

The present research adopts a descriptive-analytical approach and utilizes the perspectives of Yalom regarding the nature and types of loneliness to examine the various dimensions of this phenomenon in the poetry of Baradouni. It aims to answer the questions of ‘how loneliness and the anxiety stemming from it are manifested in his works’ and ‘what strategies the poet has employed to cope with his solitude’.

Results and Discussion

Baradouni, a prominent contemporary Arab poet and writer, has expressed his pains and loneliness in a unique way in his poem collection, addressing both his personal sufferings and the struggles of modern humanity in general. Loneliness in his poetry is often depicted as an individual, sensory, and internal experience, illustrated to be of three types: interpersonal, intrapersonal, and existentialism.

Interpersonal loneliness: Factors such as physical distance, separation, the death of loved ones, and lack of understanding and frustration play a role in the formation of this type of loneliness. Given the emergence of various crises and painful challenges in life, the reflection of interpersonal loneliness in the poetry of Baradouni seems inevitable and natural. Among the bitter experiences that have led to this type of loneliness in the poet's character is the death of his mother; she had been his only refuge and support after Baradouni lost his sight. This deep attachment, following the loss of his mother, ensnared him in a soul-crushing loneliness. The death and loss of close friends and separation from a beloved are two other fundamental and influential factors that exacerbate the sense of interpersonal loneliness within the poet.

Intrapersonal loneliness: In Yalom's perspective, intrapersonal loneliness is a profound experience in which the various components of an individual's existence become distanced from one another. Baradouni's poetry reveals examples of this loneliness. While his spirit soars in search of the heavens and higher dimensions of existence, he finds himself among the earthly and the limited realities of life. Intrapersonal loneliness has other causes and motivations, including isolation, seclusion, and retreat. Baradouni also depicts his own dark solitude in his poetry and alludes to the pain and suffering that lie within his heart.

Existential loneliness: Yalom believes in a form of loneliness that transcends interpersonal and intrapersonal loneliness. This is existential loneliness. It is always present with the individual; by studying and examining the poetry of Baradouni, one can find examples of this type of loneliness. Despite his physical presence among family and relatives, he presents an image of his spiritual isolation. Loneliness is Baradouni's inescapable suffering, so deeply embedded in his being that it seems to have become an inseparable part of his identity. This profound sense of loneliness has surrounded him in a dark and merciless world, causing him to pass his days without companionship.

Meanwhile, time, relentlessly and without pause, has trapped him in this endless cycle of pain and despair, pushing him from one sorrow to another at any moment. To escape from these three types of loneliness, Baradouni seeks refuge in poetry, entrusting his feelings, emotions, memories, and sufferings to verse.

Conclusion

Through analyzing some of Abdullah Baradouni's poems based on Irvin Yalom's theories, it can be concluded that, despite his interest in social and political issues and his poems being in step with the developments in Yemen and the Arab world, he was deeply involved in the challenge of loneliness due to the bitter and sometimes devastating experiences of life.

In Baradouni's poem collection, all the three types of loneliness mentioned in Yalom's view are evident. Interpersonal loneliness, rooted in events such as the death of his mother, the separation from friends, and the feeling of loneliness and wandering in the expanse of life, is clearly visible. Intrapersonal loneliness also stems from the disconnection between the components of his own being; abandoning desires, the forced acceptance of "shoulds" instead of "wishes", forgetting talents, and the tendency for seclusion all reflect this inner separation. Also, existential loneliness, which specifically echoes the deep and inevitable loneliness of contemporary man in the face of existence, has taken root in Baradouni's soul as an existential and inherent truth. This existential loneliness, which goes beyond mere personal and internal experiences, is woven into the fabric of his thoughts and poems, giving him a unique identity.

Baradouni takes refuge in poetry to escape the suffering caused by these three types of loneliness. He candidly entrusts his feelings, sorrows, and grief to poetry. In this context, he finds poetry as a unique companion. For him, poetry is not only a comforting entity but also the sole haven in the face of the nightmare of his deep and existential loneliness.

Keywords: Interdisciplinary studies, Contemporary poetry, Loneliness, Irvin Yalom, Abdullah Baradouni.

References

- Al-Baradouni, Abdullah. (2009), *The Diwan of Abdullah Al-Baradouni. Volume One and Volume Two*. Sana'a: Al-Irshad. [In Arabic]
- Al-Dhabyani, Musaed bin Saad Dhahyan. (2014). "Satire in the Poetry of Abdullah Al-Bardouni." Supervised by Hassan Muhammad Bajouda, College of Arabic Language, Umm Al-Qura University. [In Arabic]
- Amiri, Mahsa, & Alizamani, Amir Abbas. (2018). An Examination of "Existential Loneliness" in the Modern World and Methods of Coping with It Based on the Views of "Irvin D. Yalom," *Fundamental Western Studies*, 9(17): 23-1. [In Persian]
- Jasleson, Ruthlyn. (2011). Irvin D. Yalom. translated by Sepideh Habib. Tehran: Danjeh. [In Persian]

- Jom'e, Hossein. (2011). "Questions of Creativity in Al-Baradouni," *Research in Arabic Language and Literature at Isfahan University*, 3(4): 50-43. [In Arabic]
- Ismail, Ahmad Abdulhamid. (1998). *Abdullah Al-Baradouni: His Life and Poetry*, First Edition: Center for Arab Civilization. [In Arabic]
- Kashafinia, Seyed Ali-Reza. Tahan, Ahmad, & Torabi-Khah Jahromi, Mohammad Mahdi. (2023). An Analysis of Loneliness in Three Poetry Collections of "Mohammad-Reza Shafiei Kadkani" (A Mirror for Voices, The Second Millennium of the Mountain Goat, and A Child Named Joy) , *Research in Persian Language and Literature*, 21(70): 51-23. [In Persian]
- Mashouh, Walid. (1996). *The Poetic Image in Al-Baradouni: A Study*. Publications of the Arab Writers Union. [In Arabic]
- Minton, S.J. (2001). *Key Thinkers in Practical Philosophy: Dr. Yalom, UK*, Practical Philosophy (March).
- Murti, Krishna. (2005). *Love and Loneliness*. translated by Mohammad Jafar Mosaffa. Tehran: Nashr Ghatreh. [In Persian]
- Paz, Octavio. (2002). *The Dialectic of Loneliness*. translated by Khashayar Diehimi. Tehran: Loh-e Fekr. [In Persian]
- Sartre, Jean-Paul. (1997). *Existentialism and Humanism*. translated by Mostafa Rahimi. Tehran: Niloufar. [In Persian]
- Yalom, Irvin, & Lesch, Mullen. (2010). *Group Psychotherapy: Theory and Practice*. translated by Mahshid Yasayi. Tehran: Danjeh. [In Persian]
- Yalom, Irvin. (2010). *Existential Psychotherapy*. translated by Sepideh Habib. Tehran: Nashr Ni. [In Persian]
- . (2020). *The Storytelling Therapist*. translated by Sepideh Habib. Fourth Edition, Tehran: Danjeh. [In Persian]
- Wiland-Breston, Joan. (1999). *The Pleasure and Pain of Loneliness and the Modern Human*. translated by Hossein Kiani. Tehran: Ataei Publications. [In Persian]

doi: 10.22034/MCAL.2025.22726.2469

بازنمود کابوس تنهایی در برخی اشعار عبدالله بردونی با تکیه بر مکتب وجودی اروین یالوم

جبار آذربار: دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

جهانگیر امیری*: استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

علی سلیمی: استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲

چکیده

تنهایی، یکی از تجربه‌های پیچیده‌ی انسانی می‌باشد که از دیرباز محل تأمل بوده است. روان‌شناسان با انجام مطالعات گسترده، ابعاد مختلف این پدیده را بررسی کرده‌اند. در این میان، یالوم، روان‌پزشک برجسته‌ی معاصر، پس از پژوهش‌های متعدد، دغدغه‌های وجودی انسان را به ترس از مرگ، رنج ناشی از تنهایی، پوچی و آزادی تقسیم کرده است. در این مکتب، تنهایی با توجه به علل و زمینه‌های ایجاد آن، به سه نوع؛ بین‌فردی، درون‌فردی و آگزستانسیال تقسیم می‌شود. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و تکیه بر دیدگاه‌های یالوم، مفهوم تنهایی در شعر بردونی را بازخوانی نموده و کوشیده است تا به این پرسش‌ها پاسخ گوید که تنهایی و اضطراب ناشی از آن در آثار بردونی چگونه تجلی یافته و شاعر برای کنار آمدن با تنهایی چه شیوه‌ای را در پیش گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تجربه‌های تلخ‌زیسته نظیر مرگ عزیزان او را به تنهایی بین‌فردی کشانده و در بُعد تنهایی درون‌فردی، ترک خواسته‌ها و پذیرش بایدها، گوشه‌نشینی را به وی تحمیل کرده است؛ همچنین تنهایی آگزستانسیال یک دغدغه‌ی وجودی و زاییده‌ی خودآگاهی انسانی اوست و شاعر برای رهایی از رنج تنهایی، به شعر پناه می‌برد تا شاید در آغوش کلمات، آرامشی گذرا بیابد؛ زیرا شعر را تنها مرهم بر زخم وجودی خویش یافته است.

کلیدواژه‌ها: مطالعات میان‌رشته‌ای، شعر معاصر، تنهایی، اروین یالوم، عبدالله بردونی.

مقدمه

تنهایی، همواره یکی از چالش‌های بنیادین انسان بوده و تاریخی به اندازه‌ی عمر بشر دارد. این پدیده، به عنوان یک تجربه‌ی زیسته‌ی ناخوشایند، ابعاد درونی و بیرونی گسترده‌ای دارد و «احساسی ناشی از جدایی عالم درون خویش است که در روابط ما با جهان خارج انعکاس می‌یابد. همین حس تنهایی، در جهان درون است که مقدمه و به وجود آورنده‌ی خلوت‌گزینی در جهان خارج می‌شود. انسان تنها خود را گرفتار دنیای سرد و بی‌روح و بی‌احساس می‌کند. این در واقع، برون‌فکنی وضع درونی اوست» (ویلاندرستون، ۱۳۷۸: ۱۱). عوامل متعددی نظیر شکست‌های مختلف در زندگی، جدایی، اضطراب وجودی، درون‌گرایی و غیره می‌توانند به احساس تنهایی منجر شوند. با توجه به تحولات گسترده در عصر حاضر، تنهایی به یکی از موضوعات رایج در تحقیقات روانشناسی تبدیل شده است و پژوهشگران بسیاری این مسأله را از زوایای مختلف بررسی کرده‌اند.

اروین دیوید یالوم^۱ روان‌شناس هستی‌گرا، یکی از افرادی است که در این زمینه تحقیقات گسترده‌ای انجام‌داد و مطالعاتش منجر به پایه‌گذاری مکتب وجودی شده است. در این نحله‌ی فکری و در نگاه یالوم، رنج‌های وجودی انسان به چهار دسته تقسیم می‌شوند: «رنج ناشی از پوچی، رنج ناشی از آزادی، ترس از مرگ و رنج ناشی از تنهایی» (سارتر، ۱۳۷۶: ۳۳). یالوم با رویکردی هستی‌گرایانه، سه نوع اصلی از تنهایی را شناسایی می‌کند که هر یک، جنبه‌ای متفاوت از وجود انسان را دربرمی‌گیرد. این سه نوع تنهایی، اگرچه مستقل از یکدیگر نیستند، اما هر کدام به شیوه‌ای منحصر به فرد بر زندگی و روابط افراد تاثیر می‌گذارند.

موضوع تنهایی به‌طور مداوم در ادبیات مورد توجه قرار گرفته و شاعران و نویسندگان، از دیرباز تاکنون، تجارب شخصی خود از این حس پیچیده و گاه طاقت‌فرسا را در قالب‌های مختلف ادبی، از جمله شعر، داستان، رمان و قالب‌هایی از این دست، به تصویر کشیده‌اند. عبدالله بردونی^۲، از جمله شاعرانی است که با جهان‌بینی منحصر به فرد و نگاه تأمل‌برانگیز به جهان، تجارب تلخ و شیرین زندگی را در اشعار خویش بازتاب داده است. می‌توان گفت که زندگی پرفراز و نشیب او که با پیشامدهای ناگوار و متعدد همراه بود، به‌طور طبیعی او را با رنج تنهایی مواجه کرده است.

پژوهش حاضر، با اتخاذ رویکردی توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از دیدگاه‌های اروین یالوم در باب ماهیت و انواع تنهایی، از طریق روش تحلیل، محتوا به بررسی ابعاد مختلف این پدیده در برخی از اشعار بردونی می‌پردازد و درصدد پاسخگویی به این پرسش‌ها می‌باشد که تنهایی و اضطراب ناشی از تنهایی در آثار شاعر چگونه نمایان شده و شاعر برای کنار آمدن با تنهایی خود چه شیوه‌ای را در پیش گرفته است. این رویکرد می‌تواند لایه‌های پنهان و عمیق‌تری از احساسات و تجربیات شاعر را آشکار سازد که در تحلیل‌های صرفاً ادبی ممکن است مغفول بمانند.

پیشینه پژوهش

در باب پیشینه‌ی پژوهش لازم به ذکر است که با بررسی‌های انجام شده، تاکنون در مورد موضوع مورد بحث، پژوهشی به صورت مستقل انجام نشده است؛ اما درباره‌ی زندگی عبدالله بردونی و دیوان شعری وی پژوهش‌هایی صورت پذیرفته که در ادامه به چند مورد اشاره می‌شود:

أحمد اسماعیل در کتابی با عنوان «بردونی حیاته وشعره» (۱۹۹۸)، به بررسی زندگی این ادیب پرداخته و جوانب مختلف آن را مورد بررسی قرار داده است.

عدل الله محمد عبدالمنعم محمد زید در پایان‌نامه‌ی خود با عنوان «نزع الحزن في شعر عبدالله البردوني، رؤية تحليلية فنية» (۲۰۱۸)، انگیزه‌های گرایش شاعر به حزن و اندوه را واکاوی کرده و به این نتیجه رسیده است که مسائلی همچون حس تراژیک زندگی، نابینایی و تنهایی سبب گرایش شاعر به غم شده است.

مسعود بن سعد ذبیانی در پایان‌نامه‌ی خود با عنوان «السخرية في شعر عبدالله البردوني» (۱۴۳۱هـ)، به بررسی عنصر طنز در شعر بردونی پرداخته و بیان هزل‌گونه‌ی او در ذکر مسائل را مورد مطالعه قرار داده است.

ارسلان پورحکمتیان در پایان‌نامه‌ی «حنین و غربت در شعر عبدالله البردونی» (۱۳۹۶)، جایگاه حنین و غربت را در اشعار این شاعر بررسی کرده و کوشیده است تا به این پرسش پاسخ دهد که حنین و غربت چگونه در شعر این ادیب تجلی کرده و چه تأثیری بر اندیشه و مضامین شعری او گذاشته است.

مصطفی مهدوی آرا و حسین شاره در مقاله‌ی «واکاوی پدیده‌ی افسردگی در شعر عبدالله بردونی بر مبنای آزمون (MMPI-2)» (زبان و ادبیات عربی، ش ۱۷: ۱۳۹۶)، با روش توصیفی-تحلیلی و بر مبنای آزمون آسیب‌شناسی روانی و ارزیابی شخصیت (MMPI-2) شخصیت این شاعر را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیده‌اند که عوامل همچون نابینایی، مرگ عزیزان و فقر، سبب شده است تا اغلب نشانه‌های افسردگی در شخصیت شاعر بروز پیدا کند.

در باب بررسی و تطبیق آثار حوزه‌ی ادبیات عرب و نظریات اروین یالوم، ندا تصدیقی مؤخر و مرضیه آباد، در پژوهشی با عنوان «بررسی تنهایی و راه‌های درمان آن در اشعار عدنان الصائغ بر اساس نگرش وجودی اروین یالوم» (زبان و ادبیات عربی، د ۱۴: ۱۴۰۱) با تکیه بر آراء اروین یالوم، انواع تنهایی و راه‌های درمان آن را در اشعار عدنان الصائغ بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که مضمون تنهایی وجودی نسبت به تنهایی درون‌فردی و بین‌فردی در اشعار این ادیب نمود بیشتری پیدا کرده است و شاعر برای رهایی از رنج تنهایی راه‌هایی همچون پناه بردن به خیال و رؤیا، روی آوردن به عشق و عزلت‌نشینی را اختیار کرده است.

همچنین مسعود سلمانی حقیقی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی تنهایی‌های سه‌گانه و تکنیک‌های درمان آن در رمان «زهر الیمون وقصص أخرى» علاء المذیب در پرتو نظریه‌ی اروین یالوم» (لسان مبین، ش ۵۹: ۱۴۰۴) با شیوه‌ی توصیفی-تحلیلی، تنهایی‌های سه‌گانه و شگردهای درمان آن را در این رمان بررسی و تبیین کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که تنهایی‌های سه‌گانه در شیوه‌ی روایی و ساختار داستان نیز نمود یافته است

و نویسنده برای تسکین تنهایی خود از شگردهایی همچون پذیرش کارکردیاد خدا، عشق‌ورزی به وطن، مهرورزی به دیگران و غیره، بهره برده است.

تنهایی‌های سه‌گانه اروین یالوم

یالوم در کتاب روان‌درمانی اگزستانسیال به طور مفصلی به بیان رنج‌های وجودی انسان پرداخته است؛ وی معتقد است که در بحث تنهایی، درمانگر بالینی با سه شکل از انزوا مواجه می‌شود: «بین فردی و اگزستانسیالیسم» (یالوم، ۱۳۸۹: ۴۹۳). تنهایی بین فردی، نخستین نوع تنهایی است که یالوم به آن می‌پردازد که «معمولاً به صورت جداافتادگی و بی‌کسی تجربه می‌شود و به معنای دور افتادن از دیگران است. عوامل بسیاری در این نوع تنهایی دخیل هستند: انزوای جغرافیایی، فقدان مهارت‌های اجتماعی مناسب، احساسات به شدت متضاد درباره‌ی صمیمیت یا یک سبک شخصیتی (مثلاً اسکیزوئید، خودشیفته، استمارگر یا قضاوتگر) که مانع تعامل اجتماعی راضی‌کننده می‌باشد» (همان: ۴۹۴-۴۹۳). نوع دوم تنهایی، تنهایی درون فردی است که نسبت به بین فردی عمیق‌تر می‌باشد و «فرایندی است که در آن، اجزای مختلف وجود فرد از هم فاصله می‌گیرند» (همان: ۴۹۴). تنهایی اگزستانسیالیسم در عمیق‌ترین سطح مکتب یالوم، مطرح می‌شود؛ در نگاه او، تنهایی اگزستانسیال، فراتر از تنهایی بین فردی و درون فردی است و به معنای «جدا افتادن، هم از مخلوقات و هم از دنیا است. هر چقدر به یکدیگر نزدیک شویم، همیشه فاصله‌ای است، شکافی قطعی و غیرقابل عبور؛ هر یک از ما تنها به هستی پا می‌گذاریم و باید به تنهایی ترکش کنیم. پس تعارض اگزستانسیال، تنشی است میان آگاهی از تنهایی مطلق و آرزوهایمان برای برقراری ارتباط، محافظت شدن و بخشی از یک کل بودن» (همان: ۲۵). یالوم بر این باور است که این نوع تنهایی شکاف و جدایی عمیقی میان فرد مبتلا و دیگران ایجاد می‌کند و هیچ راه گریزی از آن نیست؛ «تنهایی اگزستانسیال به معنای اشاره دارد که میان انسان و هر موجود دیگری دهان گشوده و پلی هم نمی‌توان بر آن پل زد» (همان: ۴۹۶). او برای درمان، کنار آمدن و رهایی از رنج هر سه نوع تنهایی، راهکارهایی را به درمانگران بالینی ارائه می‌دهد.

تنهایی‌های سه‌گانه در شعر عبدالله بردونی

عبدالله بردونی، در دیوان شعری خود، دردها و تنهایی خود به طور خاص و رنج‌های انسان معاصر را به شکل عام و ویژه‌ای مطرح کرده است. تنهایی در شعر او غالباً به‌عنوان یک تجربه‌ی فردی، حسی و درونی نمایان و در سه نوع بین فردی، درون فردی و اگزستانسیالیسم به تصویر کشیده می‌شود.

تنهایی بین فردی^۳

در شکل‌گیری این نوع تنهایی عواملی همچون «فاصله‌ی فیزیکی، فراق، درگذشت عزیزان و عدم تفاهم و سرخوردگی» (کشفی‌نیا و دیگران، ۱۴۰۲: ۳۰) نقش دارند. با توجه به بروز بحران‌های گوناگون و چالش‌های دردناک در زندگی، وجود تنهایی بین فردی در اشعار بردونی امری اجتناب‌ناپذیر و طبیعی به نظر می‌رسد. مرگ

مادر از جمله تلخ‌کامی‌هایی است که سبب بروز این نوع تنهایی در شخصیت شاعر شده؛ مادری که پس از نایب‌نمایی بردونی، تنها تکیه‌گاه او شده بود. این وابستگی عمیق، پس از فقدان مادر، او را در چنگال تنهایی جانسوزی گرفتار ساخت:

«ترکتني ها هنا بين العذابِ ومضت، يا طول حُزني واكتنابي»^۴
(بردونی، ۲۰۰۹: ۱/۱۰۸)

فقدان مادر، نه تنها خلأ عاطفی عمیقی در وجود شاعر بر جای می‌گذارد؛ بلکه او را در گرداب سختی‌ها و بدبختی‌ها، تنها و بی‌یاور رها می‌سازد:

«ترکتني للشقا وحدي هنا واستراحت وحدها بين التراب»^۵
(همان)

فراق مادر، داغی جانسوز و التیام‌ناپذیر بر دل بردونی نشانده است؛ این احساس یتیمی، حسی عمیق و پایدار از اندوه است که روح و جان شاعر را در بر گرفته و تمام تجربیات زندگی‌اش را تحت تأثیر قرار داده است:

«خلفتني أذكر الصفو كما يذكر الشيخ خيالات الشباب»^۶
(همان)

چنان‌که پس از این فقدان، جهان در چشم او تهی از هرگونه همدم و همراهی جلوه می‌نماید؛ گویی با رفتن مادر، تمام دنیای شاعر در تاریکی فرورفته و سایه‌ای سنگین از رنج و ماتم بر تمام لحظات پس از او گسترده شده است:

«موتها كان مصابي كلة وحياتي بعدها فوق مصابي»^۷
(همان: ۱/۱۰۹)

در سراسر دیوان شعری بردونی، پژواکِ دردی جانکاه و رنجی عمیق به گوش می‌رسد. شاعر با زبانی آکنده از اندوه، تنهایی جانسوز خود را فریاد می‌زند؛ تنهایی‌ای که ریشه‌ای ژرف در جدایی از مادر دارد. مرگ مادر سبب تنهایی و بی‌کسی او در گستره‌ی گیتی شده و احساس عمیقی از غربت را در وجودش شعله‌ور ساخته است:

«من أنادي؟ وأنت صمما سمیعة بين صوتي وبين أمي قطیعة»^۸
(همان: ۱/۳۶۸)

شاعر در این تنهایی عمیق، در جستجوی پاسخ و حضور دیگری است؛ اما تنها چیزی که می‌یابد، سکوت مرگ‌بار و بی‌روح است. گویی با رفتن مادر، تمام درهای امید بر روی شاعر بسته شده و اکنون جز سکوت وهم‌آلود قبرهای ترک‌خورده، پناهی برای تسکین آلام و آرامش روح پریشان‌ش باقی نمانده است:

«من أنادي؟ من ذا هنا؟ لم یجیني إلا صمت القبور الصدیعة»^۹
(همان)

بردونی با پرسش «مَنْ ذَا هُنَا؟» تأکید بیشتری بر حس تنهایی و پوچی می‌کند؛ گویی در مکانی خالی قرار دارد و در پی یافتن نشانه‌ای از حیات یا وجود دیگری است.

مرگ و فقدان دوستان صمیمی، عامل بنیادین دیگر در تشدید حس تنهایی بین فردی در وجود شاعر به شمار می‌رود. این فقدان جانکاه، بسان زخمی عمیق و کهنه بر قلب شاعر، همواره او را به یاد خاطرات شیرین گذشته و تلخی واقعیت حاضر می‌اندازد:

«هِيهَاتَ أَنْ أَنْسَى هَوَاكَ وَكَلَّمَا حاولتُ أَنْ أَنْسَى ذَكَرْتُكَ مُغْرَمَا
يا أُخْتِ رُوحِي وَابْتِسَامَ طِفُولَتِي وَبُكَاءِ شَبَابِي -أَوْ- مَا أَلْقَى وَمَا»^{۱۰}
(همان: ۱/۱۶۶)

غیاب دوستان، نه تنها خلأ عاطفی عمیقی در جان رنجورش ایجاد کرده، بلکه در نگاه او، سرآغاز اضمحلال و فروپاشی آرزوها و آرمان‌هایش نیز بوده و حس تنهایی و انزوای او را بیش از پیش تشدید می‌کند. شاعر در این مصیبت بزرگ، علاوه بر اینکه غم از دست دادن دوستانی عزیز را به دوش می‌کشد، نابودی بخش مهمی از هویت و وجود خویش را نیز احساس می‌کند:

«خَلَفْتَنِي وَحَدَى أَلْوَكُ حُشَاشَتِي أَسْفَاءً وَأَفْنِي حُرْقَةً وَتَضَرَّمَا
وَالْيَوْمَ إِنِّي حَوْلَ قَبْرِكَ صَامِتٌ أَقْتَاتُ مَنْ جُوعِي وَأَسْتَشْقِي الظَّمَا»^{۱۱}
(همان)

تنهایی به گونه‌ای شاعر را احاطه کرده و چنان حس دل‌تنگی و خلأ عاطفی را در وجودش به وجود آورده است که آرزوی وصال دوباره با یاران دوران کودکی را در دل می‌پروراند:

«أَخِي أَدْعُوكَ مِنْ خَلْفِ اتَّقَادِي وَأَبْحَثُ عَنْ لِقَائِكَ فِي رِمَادِي»^{۱۲}
(همان: ۱/۴۰۲)

او با نیمه جان باقی مانده، روزها را در انتظار ملحق شدن به رفیق صمیمی‌اش سپری می‌کند و در این انتظار پردرد و رنج، روزگار می‌گذراند:

«وَأَحْيَا فِي انْتِظَارِكَ نِصْفَ مَيِّتٍ وَرَائِحَةَ الرَّدَى مَائِي وَرَادِي»^{۱۳}
(همان)

مورد دیگری که به ایجاد تنهایی بین فردی در وجود شاعر دامن می‌زند، جدایی و فراق محبوب است. او با مرور خاطرات شیرین و یادآوری لحظات خوش گذشته، از جدایی و دوری محبوب خود ناله می‌کند. این تضاد بین یادآوری لحظات خوش و احساس تلخ جدایی، لطافت شاعرانه‌ای را به اشعار او بخشیده است و تنهایی عمیق بین فردی او را در برابر مخاطب به وضوح نمایان می‌سازد:

«کیف أنساء هل تناسیه یجدی؟ وهو والذکریات والشوقُ عندي
 وهو أدنی من الأمانی إلى القلبِ وبينی وبينه ألفُ بُعدٍ»^{۱۴}
 (همان: ۲۵۸/۱)

یالوم برای درمان تنهایی بین فردی، رابطه‌ی سالم و پایدار را پیشنهاد می‌کند و معتقد است «ایجاد روابط بین فردی رضایت‌بخش و بدون انحراف با دیگران» (یالوم و لشیج، ۱۳۸۹: ۷۳) برای رهایی از رنج ناشی از تنهایی مفید و مؤثر است. اما بردونی به دلیل ناامیدی عمیق از زندگی و دنیای اطراف خود، در یک چرخه‌ی بی‌پایان از رنج و تنهایی گرفتار است و هیچ محبوی ندارد که به دامن او پناه ببرد. این تضاد بین توصیه‌های یالوم و وضعیت بحرانی بردونی، نمایانگر چالش‌هایی است که شاعر در مسیر برقراری ارتباطات شخصی و عاطفی با آن مواجه می‌شود:

«من أغنیی؟ لا یبیباً، لا ولا لی من الدنیا علی الدنیا نصیبٌ»^{۱۵}
 (بردونی، ۲۰۰۹: ۱۴۱/۱)

در قصیده‌ی «فی اللیل»، شاعر مجدداً به تنهایی و غربت خود اشاره می‌کند. او که جز کلبه‌ی کوچک و آرزو، هیچ دلسوزی پیرامون خود نمی‌بیند، به شعر پناه می‌برد و درد بی‌کسی خود را با آن در میان می‌گذارد:

«لا مشفقٌ حولی ولا إشفاقٌ إلا المئی واکسوخُ والإخفاقُ
 أغفی الوجودُ ونام سُمائرُ الدجی إلا أنا والشعرُ والأشواقُ»^{۱۶}
 (همان: ۱۴۳/۱)

غم و ناامیدی در این قصیده به‌طور عمیق و زیبا از طریق کلمات و تصاویر انسانی به تصویر کشیده شده است. در واقع شاعر، به تجربه‌ی عمیق‌تری از انزوای وجودی اشاره می‌کند. او نه تنها از دیگران، بلکه از آرزوها و امیدهای خود نیز جدا افتاده است. اندوه، به عنوان یک نیروی تپنده، در قلب او حضور دارد و او را به‌طور مداوم به یاد تنهایی و ناامیدی خود می‌اندازد:

«وحدی هنا فی اللیل ترتجفُ المنی حولی ویرتعشُ الجیی الخفاقُ»^{۱۷}
 (همان)

بردونی در این بیت، به خوبی احساسات شخصی خویش را با عناصر طبیعت و فضا ترکیب کرده و تجربه‌ای عمیق و چندلایه از تنهایی و غربت را به وجود آورده است؛ حالتی عجیب از تنهایی و غربت که به خوبی این ایده را به تصویر می‌کشد که انسان، در نهایت، در برابر هستی خود تنها است و باید با این تنهایی روبرو شود.

تنهایی درون فردی^{۱۸}

در دیدگاه یالوم، تنهایی درون فردی عبارت است از تجربه‌ای عمیق که در آن اجزای مختلف وجود فرد از یکدیگر فاصله می‌گیرند؛ این تنهایی به عنوان پدیده‌ای پیچیده، فراتر از تنهایی بین فردی که ناشی از فقدان دیگران است، تعریف می‌شود. با بررسی دیوان شعری بردونی نمونه‌هایی از این تنهایی به چشم می‌خورد و احساس ناهماهنگی میان عالم مادی و عالم روحانی مشهود است:

«لا تَسْأَلِي يَا أُخْتُ أَيْنَ مَجَالِي؟ أَنَا فِي التُّرَابِ وَفِي السَّمَاءِ خَيَالِي»^{۱۹}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۲۲۲/۱)

وی در حالی که روحش در جستجوی آسمان‌ها و ابعاد عالی‌تر هستی در پرواز است، خود را در میان خاکیان و در واقعیت‌های محدود زمینی می‌یابد:

«أَشْوَأُ رُوحِي فِي السَّمَاءِ وَإِنَّمَا قَدَمَايَ فِي الْأَصْفَادِ وَالْأُوحَالِ»^{۲۰}

(همان)

بردونی در بخش دیگری از اشعار خود، مجدداً همین مضمون را تکرار می‌کند که جسمش در خاک و روحش در آسمان‌ها سیر می‌کند. این تضاد از یک‌سو حس عمیق تنهایی و بیگانگی او را با دنیای اطرافش به تصویر می‌کشد و از سوی دیگر نشان‌دهنده‌ی کشمکش دائمی میان وجود مادی و آرمان‌های روحانی اوست؛ بدین معنا که شاعر در دنیای مادی احساس محدودیت و محصورشدن می‌کند؛ در حالی که آرزوها و رؤیاهایش او را به جهان‌های بالاتر و گسترده‌تر دعوت می‌کند:

«لا تَسْأَلِينِي عَنْ مَجَالِي: فِي الثَّرَى جَسَدِي وَرُوحِي فِي الْفِضَاءِ الْعَالِي»^{۲۱}

(همان: ۲۲۴/۱)

یالوم سرکوب‌کردن امیال و عواطف را دلیل مهم دیگری برای بروز تنهایی درون فردی می‌داند و بر این باور است که این نوع تنهایی «زمانی اتفاق می‌افتد که فرد احساسات یا خواسته‌هایش را خفه کند» (یالوم، ۱۳۸۹: ۴۹۴). تجارب نامطلوب و اتفاقات ناخوشایند گذشته نیز سبب می‌شود تا سیاهی و یأس بر دنیای فکری بردونی حاکم شود و او را از رسیدن به بزرگی بازدارد. یأس، شاعر را سرگرم خود می‌کند که به بزرگی نرسد و در این میان آرزوها نیز نجات‌بخش نیستند:

«أَهْوَى الْعَلَا وَيُرْدُنِي عَجْزِي وَإِنَّ الْعَجْزَ مُرْدِي

لَا الْيَأْسُ يُسَلِّينِي عَنِ الْعَدَا يَا وَلَا الْأَمَالَ تُجَدِي»^{۲۲}

(همان: ۱۶۳/۱)

و این اندوه، به زمینه‌ای مبدل‌گردید تا شاعر رنجور، خواسته‌ها را سرکوب و احساساتش را نادیده بگیرد؛ چنان‌که در یکی از سروده‌هایش بیان می‌دارد که بین او و خواسته‌هایش فاصله‌ی بسیار زیادی وجود دارد؛ بردونی با به کارگیری دو عبارت «أقصى النوى» و «أشقُّ بعد» بر شدت و سختی این فاصله تأکید و حس تردید و ناامیدی در دست‌یابی به این اهداف را به مخاطب القا می‌کند:

«بيني وبين مآربي أقصى النوى وأشقُّ بعد»^{۲۳}

(همان)

موضوع دیگری که سبب بروز تنهایی درون‌فردی در وجود آدمی می‌شود، هنگامی است که فرد «بایدها و اجبارها را به جای آرزوهایش بپذیرد» (یالوم، ۱۳۸۹: ۴۹۴). ناتوانی در رسیدن به خواسته‌ها سبب شدت تا بردونی از آرزوها و رویاهای خود دست بکشد. شاعر به دلیل شرایط سخت، مجبور است از آرزوهایش چشم‌پوشی کند و این سرگردانی را در خلوت خود تحمل کند:

«أنا حيرة المحروم تن تحير الميبي صمته»^{۲۴}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱/۱۳۵)

بردونی در جای‌جای دیوان شعری‌اش به خاطر آرزوهای از دست رفته شکوه می‌کند و این عامل مهمی می‌باشد که منجر به تنهایی درون‌فردی او شده است. شاعر، شب را مورد نذا قرار می‌دهد و از تنهایی خود با او سخن می‌گوید. در این تنهایی، آرزوهای مرده و خاطرات تیره نیز همراه او هستند:

«وحدي هنا يا ليلٌ وحدي ما بين آلامي وسُهدي

وحدي وأمواتُ المنى والذكرياتُ السودُ عندي»^{۲۵}

(همان: ۱/۱۶۳)

عدم دست‌یابی به اهداف مورد نظر در زندگی، باعث ایجاد شکست و سرخوردگی در وجود بردونی گردید. ناکامی در رسیدن به آرمان‌های مورد انتظار به زخمی عمیق در روح شاعر بدل شد و او را وادار کرد تا به بایدها و اجبارها گردن نهد:

«لم أجد ما أريدُ حتى الخطايا أحرامٌ عليّ حتى جهنم؟!

كلُّ شيءٍ أرومُهُ لم أنلُهُ ليتنى لم أُرِدْ ولا كنتُ أفهم!»^{۲۶}

(همان: ۱/۱۴۰)

به همین دلیل، با بیانی سرشار از درد و حسرت، از آرزوهایی که هرگز برآورده نشدند و عمری که به تباهی سپری شده، سخن می‌گوید. بردونی با بهره‌گیری از تصاویر نمادین، عمق ناامیدی در رسیدن به رویای زندگی را

به تصویر می‌کشد؛ تصویری که بازتاب‌دهنده‌ی احساس تلخ شاعر نسبت به فرصت‌های از دست رفته و عمر تباه‌شده‌اش است:

«أنا أحيأ مع الحياة ولكن عُمري ميَّت الأياني محطَّم»^{۲۷}

(همان)

از دیگر عواملی که سبب تنهایی درون‌فردی می‌شود، هنگامی است که آدمی «استعدادهای خود را به بوت‌های فراموشی سپارد» (یالوم، ۱۳۸۹: ۴۹۴). در این فضا، فرد به مرور زمان از خواسته‌ها و آرزوهایش دست می‌کشد و نسبت به زندگی بی‌رمق و بی‌انگیزه می‌شود. بردونی نیز به دلیل تجربه‌های ناخوشایند فراوان، به جایی می‌رسد که از توانایی‌های خود چشم می‌پوشد و مرگ را بر زندگی ترجیح می‌دهد. در قصیده‌ی «مع الحياة» که آن را در بستر بیماری سروده، به گلایه از زندگی می‌پردازد و مرگ را مهربان‌تر و شیرین‌تر از آن می‌یابد:

«والی کم موت فيك وأحيا؟ أين منى القضا الأخير المحتم؟»

أسلميني إلى الممات فيأتي أجد الموت كنك يحنى وأرحم»^{۲۸}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱/۱۳۷)

علاوه بر موارد ذکرشده، تنهایی درون‌فردی علل و انگیزه‌های دیگری دارد که می‌توان به «انزوا، گوشه‌گیری و خلوت‌گزینی» (کشفی‌نیا و دیگران، ۱۴۰۲: ۳۲) اشاره کرد. بردونی، عزلت‌سیاه خود را به تصویر می‌کشد و به درد و رنج‌هایی که در دلش نهفته است، اشاره می‌کند. در قلب او، نه تنها غم و اندوه فردی، بلکه دردهای جمعی بشری نیز احساس می‌شود. این احساسات به وضوح گویای عمق تنهایی او و نشان‌دهنده‌ی همپوشانی میان تنهایی فردی و جمعی در تجربه‌ی انسانی وی است. ترکیب تنگناهای درونی و ضربه‌های اجتماعی، به قدرت تنهایی در وجود بردونی عمق و معنای بیشتری بخشیده است:

«وأنا في عزلتي السودا وفي قلبی الدایبی قلوبُ الأمم»^{۲۹}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱/۱۸۹)

یالوم مؤثرترین راه درمان تنهایی درون‌فردی را خودشناسی بهتر فرد می‌داند. این خودشناسی نه تنها به آگاهی عمیق‌تر از خویش می‌انجامد، بلکه کلید اصلی برای گذر از دنیای تاریک تنهایی است. بردونی، در یکی از سروده‌هایش با اشاره به تنهایی خویش، در راه رسیدن به خودشناسی، سؤال اساسی و بنیادین «کیستم؟» را مطرح می‌کند. این جستجو، او را به عمق وجود خویش می‌کشاند و در پی یافتن پاسخی برای پرسش بنیادین خود به تکاپو می‌افتد:

«وحدی هنا خلف الوجو دِوِخلفِ أطيافِ السَّنا
وهنا تَبَنَّتْني الحیا ؤوما الحیاةُ؟ وما هنا؟
أنا مَنْ أنا؟ الأشواقُ وال حرمَانُ والشکوی أنا»^{۳۰}
(همان: ۱/۱۳۵)

از آن جایی که هویت شاعر با تجربه‌های تلخ و احساسات منفی گره خورده است، این کاوش ژرف، نه راهی به سمت رهایی، بلکه گردابی هولناک است که نتیجه‌ای جز فقر عاطفی، ناامیدی فزاینده و درد جانکاه در پی ندارد؛ شاعر در گردابی از خودشناسی جانکاه گرفتار آمده است و پاسخ به پرسش «من کیستم» نه تنها راه به سوی شناخت نمی‌برد، بلکه هویتی برساخته از آرزوهای بر بادرفته پدید می‌آورد.

تنهایی اگزستانسیال^{۳۱}

یالوم به نوعی تنهایی فراتر از تنهایی بین فردی و درون فردی معتقد است که تنهایی اگزستانسیال نام دارد و «به هستی مربوط است؛ تنهایی‌ای که به رغم رضایت بخش‌ترین روابط با دیگران و به رغم خودشناسی و انسجام درونی تمام عیار، همچنان باقی است» (یالوم، ۱۳۸۹: ۴۹۶). تنهایی اگزستانسیال همواره و در همه حال با انسان است و «حتی در جمع آشنایان احساس می‌شود و به جدایی فرد از دنیا اشاره دارد و یکی از ریشه‌های مهم اضطراب در انسان‌هاست که به اضطراب تنهایی شهرت دارد؛ آن هم با تجربه‌ی اینکه انسان‌ها تنها به دنیا می‌آیند و تنها از دنیا می‌روند» (جاسلسن، ۱۳۹۰: ۷۵). با مطالعه و بررسی دیوان شعری بردونی، می‌توان نمونه‌هایی از این نوع تنهایی را یافت. او با وجود حضور فیزیکی در میان خانواده و بستگان، تصویری از انزوای روحی خود ارائه می‌دهد:

«وأنا وحدي الغریبُ وأهلي عن یمینی وإخوتی عنِ یساری»^{۳۲}
(بردونی، ۲۰۰۹: ۱/۱۵۹)

این حس بیگانگی، بازتابی از تنهایی عمیقی است که در وجودش ریشه دوانده. شاعر در سرزمین خویش، همچون آواره‌ای است که اندیشه‌هایش به زنجیر کشیده شده‌اند. او که زخمی غرور و کشته‌ی آرزوهایش است، خود را در میان ملت و کاشانه بسان بیگانه‌ای می‌یابد:

«وأنا فی دمی أسیرٌ، و فی أُر ضی شریدٌ مقیدُ الأفكارِ
وجریحُ الإبا و قتیلُ الأمانی و غریبٌ فی أمتی و دیاری»^{۳۳}
(همان)

تنهایی، رنج‌گریزناپذیر بردونی است و آن‌چنان در وجودش رخنه کرده که گویی به بخش جدایی‌ناپذیر از هویت او تبدیل شده است. این حس عمیق تنهایی، او را در دنیایی تاریک و بی‌رحم محاصره کرده؛ به طوری که

بدون همراه و همدم روزگار می‌گذرانند. در این میان، زمانه نیز، بی‌رحمانه و بی‌وقفه، او را از اندوهی به اندوهی دیگر سوق می‌دهد:

«وَحْدِي وَرَاءَ الْيَأْسِ وَالْحَزَنِ تَجْتَرُّنِي مِحْنٌ إِلَى مِحْنٍ»^{۳۴}
(همان: ۳۵۶/۱)

این تنهایی برای شاعر تداعی‌کننده‌ی کودکی است که از دوران طفولیت خود هیچ لذتی نبرده و رنج‌ها و غم‌ها همچون دایه‌ای او را در آغوش گرفته است. یأس به مثابه‌ی دایه، تصویر بدیعی از یک تراژدی است؛ تراژدی کودکی که در در چنگال ناامیدی اسیر شده و هرگز فرصت تجربه‌ی شادی و آرامش را نیافته است:

«فَأَنَا هُنَا طِفْلٌ بَدُونِ صِبَاً وَالْيَأْسُ مُرَضِّعَتِي وَمِحْتَضِنِي»^{۳۵}
(همان)

با گذشت زمان، این پدیده‌ی طاقت‌فرسا، زخم عمیقی بر جان او می‌زند و او را در بحرانی بی‌پایان از اندیشه و خیال رها می‌سازد؛ چنان‌که یالوم معتقد است «تجربه‌ی تنهایی اگزستانسیال، مانند هر نوع ملال، وضعیت ذهنی بسیار ناخوشایندی پدید می‌آورد و به مدت طولانی برای فرد قابل تحمل نیست» (یالوم، ۱۳۸۹: ۵۰۶). شاعر خسته‌جان نیز این تنهایی را تاب نمی‌آورد و برای رهایی از مشقت‌ها و بدبختی‌ها، مرگ را به‌عنوان امیدی برای آزادی و گریز از رنج‌ها می‌بیند:

«فَمَتَى مَتَى يُطْفِي الْفَنَاءَ مَوْعِدُ عَمْرِي الْأَحْمَقَا»^{۳۶}
(بردونی، ۲۰۰۹: ۱۳۶/۱)

یالوم بر این نکته تأکید می‌کند که «عمیق‌ترین جستجوها انسان را به این شناخت می‌رساند که فانی است، باید بمیرد و از طرفی آزاد است و راه فراری از این آزادی ندارد و درک می‌کند که بی‌رحمانه تنها است» (یالوم، ۱۳۹۹: ۴۹۳). در واقع او به دو جنبه‌ی کلی فانی بودن انسان و آزادی او اشاره می‌کند که در این بین، درک هر یک از این موارد می‌تواند به تنهایی و احساس بی‌پناهی منجر شود. بردونی نیز این نظر یالوم را تصدیق می‌کند و انسان را در مسیر زندگی موجودی تنها می‌داند که بدون هیچ همراهی، رنج‌ها و بدبختی‌ها را به دوش می‌کشد:

«وَحَدَهُ يَحْمِلُ الشَّقَا وَالسَّنِينَا لَا مُعِينٌ وَأَيْنَ يَلْقَى الْمُعِينَا
وَحَدَهُ فِي الطَّرِيقِ يَسْحَبُ رِجْلَيْهِ وَيَطْوِي خَلْفَ الْجِرَاحِ الْأَيْنَا»^{۳۷}
(بردونی، ۲۰۰۹: ۱۳۲/۱)

و با وجود اینکه می‌داند پایان زندگی مرگ است، با خستگی روزگار می‌گذراند و با ناامیدی در پی رویایی غمگین است:

«مُتَعَبٌ يَغْبِرُ الطَّرِيقَ وَيَمْضِي وَحَدَهُ يَتَّبِعُ الْخَيَالَ الْحَزِينَا»^{۳۸}

(همان: ۱۳۲/۱)

این نوع تنهایی یکی از اساسی‌ترین بحران‌ها انسان معاصر محسوب می‌شود و به قدری چالش‌برانگیز است که بسیاری از متفکران آن را «عمیق‌ترین واقعیت در وضع بشری» می‌دانند (پاز، ۱۳۸۱: ۷). بردونی، با نگاهی عمیق و تلخ به واقعیت‌های زندگی، خود را در میان سختی‌های رنگارنگ، آوردگاهی از زخم‌ها، چنگال‌های زهرآگین نابودی و کارزار شرارت‌های گوناگون تنها می‌بیند:

«مَا بَيْنَ أَلْوَانِ الْعَنَا ءَ وَبَيْنَ حَشْرَجَةِ الْمُنَى

مَا بَيْنَ مَعْتَرِكِ الْجَرَا حَ وَبَيْنَ إِشْدَاقِ الْفَنَا

مَا بَيْنَ مَزْدَحَمِ الشَّرُورِ أَعِيشُ وَحَدِي هَاهُنَا»^{۳۹}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱۳۵/۱)

تنهایی آگزیستانسیال معمولاً یک وضعیت بی‌پایان و پر از رنج است که بر دوش فرد سنگینی می‌کند و راهی برای رهایی از آن به نظر نمی‌رسد و ممکن است فرد را به سمت پوچی سوق دهد. در اندیشه‌ی افرادی که در گرداب ناامیدی غرق می‌شوند «پرسش اشکال گوناگونی به خود می‌گیرد: معنای زندگی چیست؟ معنای زندگی ام چیست؟ چرا زندگی می‌کنیم؟ برای چه زنده‌ایم؟» (یالوم، ۱۳۹۹: ۵۸۱). بردونی که به تاریکی مطلق سقوط کرده نیز سفر درونی و تفکری عمیق درباره‌ی جهان را آغاز می‌کند. شاعر به کاوش در چالش‌های بنیادین می‌پردازد و به دنبال این است که بداند از کجا آمده و کجا حضور دارد:

«مِنْ أَيْنَ أَتَيْتُ، وَأَيْنَ أَنَا؟ أَتَيْتُ؟ أَتَى غَيْرُ مَكَانِي»^{۴۰}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۸۰۴/۱)

او در پی آن است تا به مفهوم زندگی و وجود انسان دست یابد. یالوم معتقد است «وقتی انسان در کام صحرای متروک درون خویش می‌افتد، دنیا ناگهان ناآشنا و بیگانه می‌شود» (یالوم، ۱۳۸۹: ۵۰۱). بردونی نیز با پرسشی از مجهول و بیگانه بودن دنیا در اندیشه‌ی خود پرده برمی‌دارد:

«يَا حَيَاتِي وَمَا حَيَاتِي وَمَا مَعَدَّ نِي وَجُودِي فِيهَا لِأَشْقَى وَأُظْلَمَ»^{۴۱}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱۳۹/۱)

پرسش‌های اساسی او به چستی جهان محدود نمی‌شود؛ بلکه پرسش‌هایی را درباره‌ی هویت و وجود انسان نیز مطرح می‌کند. در این سفر پرسش‌گرانه، او به تجزیه و تحلیل احساسات ناشی از رنج و تنهایی می‌رسد و از زندان‌های خودساخته‌ی ذهنی سخن می‌گوید:

«ماذا؟ ماأسمي؟ أهنأ داري، أم سجنني وأنا سجانني؟»^{۴۲}

(همان: ۸۰۴/۱)

اما مسأله‌ی مهمی که ذهن یالوم را درگیر می‌کند این است که چگونه انسان می‌تواند در برابر وحشت تنهایی از خود محافظت کند. یالوم دو راه برای مقابله با وحشت تنهایی ارائه می‌دهد: نخست تحمل شجاعانه‌ی تنهایی، به این معنا که انسان باید بپذیرد که تنهایی بخش اجتناب‌ناپذیر تجربه‌ی انسانی است و تلاش برای انکار یا فرار از آن بی‌فایده است و دیگری، جستجوی ارتباط با دیگران، که این ارتباط می‌تواند با موجودی چون خودش یا موجودی الهی باشد؛ «شاید بخشی از تنهایی را درون خود نگاه دارد و شجاعانه یا به اصطلاح هایدگر سرسختانه تاب آورد. برای باقیمانده‌ی آن هم می‌کوشد تنهایی و تجرد را ترک و به ارتباط با دیگران، خواه موجودی چون خودش و خواه موجودی الهی، وارد شود» (یالوم، ۱۳۹۹: ۵۰۶). برخی دیگر از روانشناسان معتقدند عده‌ای از انسان‌ها برای اینکه رنج بزرگ تنهایی را تاب بیاورند «خود را در فعالیت‌های اجتماعی غرق می‌کنند، به مشروب پناه می‌برند، خود را به شعایر ظاهراً مذهبی سرگرم می‌کنند، مدیتیشن می‌کنند، به رقص و انواع تشریفات دیگر پناه می‌برند که هدف تمام این مشغولیت‌ها فرار از خلأ و تنهایی است. یکی دیگر از این راه‌های فرار، تخیل است. ذهن، قدرت فوق‌العاده‌ای برای تخیل‌سازی دارد» (مورتی، ۱۳۸۴: ۸۹). بردونی که هیچ پناهگاهی جز تاریکی شب و بی‌خوابی ندارد، در حالی که از زندگی خسته و رنجور است و آه و تأسف تنها توشه‌اش است، حجم عظیمی از تنهایی را خود سرسختانه به دوش می‌کشد:

«لا ولا لي في الدنيا مَثَوِيَّ ولا مُسْعِدٌ إِلَّا دجا الليلِ وسُهْدِي
مُتَعَبٌ أَمْشِي وَرُكْبِي قَدَمِي والأسى زادي وحمى البرد بُرْدِي»^{۴۳}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۹۲/۱)

علاوه بر این، یالوم در نظریه‌ی خود بر این موضوع تأکید دارد که «هیچ رابطه‌ای قادر به از میان بردن تنهایی نیست ولی می‌توانیم در تنهایی یکدیگر شریک شویم همان‌طور که عشق درد تنهایی را جبران می‌کند» (یالوم، ۱۳۸۹: ۵۰۷). بردونی اما، تنهاست و همدمی برای این کار در اطراف خویش نمی‌یابد. او در حالی که درد و اندوه در وجودش همچون آتش زبانه می‌کشد، شکوه به شب می‌برد؛ اما شب نیز در سکوت سهمگین خود است از این روز پاسخ به شاعر خودداری می‌کند:

«هَاهُنَا أَكْوَإِيَّيِ اللَّيْلِ وَكَمْ أَشْتَكِي وَاللَّيْلُ فِي الصَّمْتِ الرَّهِيْبِ
هَاهُنَا يَا لَيْلُ وَحَدِي وَالْجَوِي بَيْنَ أَضْلَاعِي لَهِيْبٌ فِي لَهِيْبٍ»^{۴۴}

(بردونی، ۲۰۰۹: ۱۴۱/۱)

از مهم‌ترین و کارآمدترین راه‌های کنار آمدن با تنهایی آگزیستانسیال، «روی آوردن به فعالیت‌های هنری و ادبی و خلق آثار مختلف است. در سایه‌ی هنر، یعنی از راه شعر و موسیقی و ادبیات و همه‌ی فنون دیگری که با

شناختن و پدید آوردن زیبایی ارتباط دارد نیز می‌توان هماهنگ شد» (امیری و علیزمانی، ۱۳۹۷: ۲۲). هنر، می‌تواند به فرد کمک کند تا با این نوع تنهایی روبرو شود و معنایی برای زندگی خود بیابد. از طریق خلق آثار هنری، فرد می‌تواند احساسات و افکار خود را بیان کند، با دیگران ارتباط برقرار کند، و تجربه‌ی زیسته‌ی خود را به اشتراک بگذارد. سرانجام بردونی نیز این مسیر را در پیش می‌گیرد و شعر را تنها ریسمانی می‌یابد که برای نجات خود به آن چنگ می‌زند:

«وهبتٌ للشعرِ احساسی و عاطفتی و ذکریاتی و ترنیمی و آناتی
فهو ابتسامی و دمعی و هو تسلیتی و فرحتی و هو آلامی و لذّاتی»^{۴۵}
(همان: ۱۰۱/۱)

بردونی احساس، عاطفه، خاطره‌ها و رنج‌هایش را به شعر می‌سپارد؛ شعر، برای او، هم منبع لبخند و اشک و هم آینه‌ای از درد و لذت است. به عبارت دیگر، شعر، تمام ابعاد زندگی بردونی را در بر می‌گیرد و به او این امکان را می‌دهد که تجربه‌ی زیسته‌ی خود را به شکلی منسجم و معنادار بیان کند.

نتایج

از رهگذر تحلیل و بررسی برخی اشعار عبدالله بردونی بر پایه‌ی نظریات اروین یالوم می‌توان نتیجه گرفت که علی‌رغم تعلق خاطر به مسائل اجتماعی و سیاسی و همگام بودن سروده‌هایش با تحولات یمن و جهان عرب، به واسطه‌ی تجربیات تلخ و گاه ویرانگر زندگی، عمیقاً درگیر چالش تنهایی بوده است.

در دیوان شعری بردونی، هر سه نوع تنهایی مطرح شده در دیدگاه یالوم، به چشم می‌خورد. تنهایی بین فردی که ریشه در رخدادهایی چون مرگ مادر، فراق دوستان و احساس بی‌کسی و سرگردانی در گستره‌ی زندگی دارد، به روشنی قابل مشاهده است. تنهایی میان فردی نیز ناشی از گسستگی میان اجزای وجودی خود اوست؛ دست-کشیدن از خواسته‌ها، پذیرش اجباری «بایدها» به جای «آرزوها»، فراموش کردن استعدادها و تمایل به گوشه-نشینی، همگی بازتاب‌دهنده‌ی این جدایی درونی هستند. همچنین، تنهایی اگزستانسیال، که به طور خاص، پژواک‌دهنده‌ی تنهایی عمیق و گریزناپذیر انسان معاصر در برابر هستی است، به عنوان یک حقیقت وجودی و ذاتی در جان بردونی ریشه دوانده است. این تنهایی وجودی، که فراتر از تجربیات شخصی و درونی صرف است، در تار و پود اندیشه و شعر او تنیده شده و به او هویتی یگانه بخشیده است.

بردونی برای رهایی از رنج ناشی از این تنهایی‌های سه‌گانه، به شعر پناه می‌برد. او احساسات، غم و غصه‌های خویش را بی‌پرده به شعر می‌سپارد و در این ساحت، شعر را همدمی بی‌نظیر برای خود می‌یابد. شعر برای او نه تنها تسلی‌بخش، بلکه یگانه‌مأمّن و همراز در مواجهه با کابوس تنهایی عمیق و وجودی او است.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- «اروین یالوم متولد (۱۹۳۱) آمریکا، استاد بازنشسته‌ی دانشگاه استنفورد است و آثارش شامل طیف گسترده‌ای از نوشته‌های فلسفی، پزشکی، ادبی و روانشناختی درباره‌ی دغدغه‌ها و مشکلات هستی‌شناسانه‌اند» (Minton, 2001: 40). «او نخستین روان‌شناسی است که توانسته با دانش گسترده در حوزه‌ی روان‌شناسی و مطالعه‌ی افرادی مانند ارسطو و سقراط، نگاه تازه‌ای به علم روان‌شناسی و روان‌کاوی ایجاد کند. او موفق شد در سال ۲۰۰۲ جایزه‌ی انجمن روان‌پزشکی آمریکا را دریافت کند. وی یکی از معروف‌ترین و پرخواننده‌ترین روان‌پزشکان تأثیرگذار در دنیای معاصر است» (یالوم، ۱۳۹۹: ۱۳).
- ۲- «عبدالله بن صالح ملقب به "بردونی" کاتب، شاعر، ناقد و تاریخ‌نگار بزرگ یمنی به سال ۱۹۲۸م دیده به جهان گشود» (جمعه، ۱۴۳۲: ۴۳). در دوران کودکی به دلیل بیماری آبله بینایی‌اش را از دست داد و این موضوع سبب شد تا همواره دوران کودکی‌اش را با تلخی و درد به یاد آورد؛ «دوران کودکی برای افراد دوران شیرین و خاطره‌انگیزی است، ولی یاد این دوران برایم سرشار از تلخی و غم و اندوه می‌باشد؛ زیرا به مصیبت نابینایی گرفتار شده بودم» (مشوح، ۱۹۹۶: ۱۷). این موضوع سبب تقویت احساس ترس و اضطراب در وجود شاعر شد؛ «در راه بازگشت از مکتب‌خانه نگران بودم که زمین نخورم، در چاله نیفتم و ترس از حیوانات و گاوهای شاخ‌زنی پیوسته ذهن مرا به خود مشغول می‌داشت. در آن دوره این محدودیت خود را پذیرا نبودم، بنابراین می‌خواستم مانند دوستان و دیگر کودکان بازی کنم و بدوم و در پی آن گام‌هایم همیشه دردمند و سر و صورتم در اثر برخورد با اشیاء کبود بود (مشوح، ۱۹۹۶: ۱۷). سرانجام این ادیب یمنی «در سن هفتاد سالگی در تاریخ ۳۰ آگوست ۱۹۹۹م مصادف با ۱۴۲۰/۵/۱۸ بر اثر بیماری قلبی در بیمارستان اردن درگذشت» (الذبیانی، ۱۴۳۱: ۲۹). از او آثار ماندگاری از او به یادگار باقی مانده است آثار شعری او عبارتند از: «من أرض بلقیس ۱۹۶۱م، فی طریق الفجر ۱۹۶۷م، مدینة الغد ۱۹۷۰م، لعینی أم بلقیس ۱۹۷۳م، السفر إلى الأيام الخضر ۱۹۷۴م، وجوه دخانیة فی مرایا اللیل ۱۹۷۷م، زمان بلا نوعية ۱۹۷۹م، ترجمة رملية لأعراس الغبار ۱۹۸۳م، کائنات الشوق الآخر ۱۹۸۵م، رواغ المصاییح ۱۹۸۹م و جَوَاب العصور ۱۹۹۱م و آثار نثری او عبارتند از: رحلة فی الشعر الیمنی قديمة وحديثة ۱۹۷۲م، قضایا یمنية ۱۹۷۸م، فنون الأدب الشعبي فی الیمن ۱۹۸۱م، الیمن الجمهوری ۱۹۸۳م، الثقافة الشعبیة، تجارب وأقاویل، الثقافة.. والثورة فی الیمن» (إسماعیل، ۱۹۹۸: ۳۰).

³The Equivalent of Interpersonal Loneliness.

- ۴- مرا اینجا بین عذاب گذاشت و رفت. شگفتا از غم و اندوه طولانی من!
- ۵- مرا در اینجا تنها در برابر سختی و بدبختی رها کرد و خود تنها آسوده در میان خاک آرמיד!
- ۶- تنهاییم گذاشت در حالی که روزهای خوش و باصفای زندگی را به یاد می‌آورم؛ چونان که پیری، خیال‌های روزگار جوانی را یاد می‌کند.
- ۷- مرگ او همه برای من مصیبت بود و زندگی کردن پس از او از هر مصیبتی برایم بالاتر است.
- ۸- چه کسی را صدا بزیم؟ در حالی که تو ناشنوای شنوایی. میان صدای من و مادرم جدایی افتاده است.
- ۹- چه کسی را صدا بزیم؟ چه کسی اینجاست؟ آه کسی جز سکوت گورهای ترک‌خورده جوابم را نمی‌دهد.
- ۱۰- هیئات که عشق تو را فراموش کنم هر گاه تلاش کردم تو را فراموش کنم، عاشقانه تو را به یاد آوردم. ای همدم جانم، ای لبخند کودکی‌ام و ای گریه‌ی جوانی‌ام! آه چه می‌بینم و چه می‌کشم؟

- ۱۱- مرا تنها گذاشتی در حالی که ته مانده‌ی جانم را نشخوار می‌کنم تا سوز و گداز از پایم درآورد. امروز من خاموش در کنار مزارت هستم؛ از گرسنگی ام تغذیه می‌کنم و از تشنگی سیراب می‌شوم.
- ۱۲- برادرم تو را از ورای آتش فروزان درونم فرامی‌خوانم و در میان خاکسترم به دنبال دیدارت می‌گردم.
- ۱۳- با نیمه‌ی جانم در انتظار تو زندگی می‌کنم و رانحه‌ی مرگ آب و توشه‌ی من است.
- ۱۴- چگونه او را فراموش کنم؟ آیا تظاهر به فراموشی فایده‌ای دارد؟ در حالی که او، خاطرات و اشتیاقش همه در نزد من است. با آنکه هزار فرسنگ میان من و او فاصله است او از آرزوها به قلب من نزدیک‌تر است.
- ۱۵- برای چه کسی شعر بسرایم؟ وقتی نه دوستی دارم و نه از دنیا بهره و نصیبی.
- ۱۶- نه دلسوزی پیرامون من هست نه مهری جز مستی آرزو، یک کلبه‌ی محقر و ناکامی. هستی به خواب رفت و قصه‌گویان شبانگهان هم آر میدند جز من، شعر و اشتیاق.
- ۱۷- اینجا در شب تنها هستم و آرزوها اطرافم می‌لرزند و سوز دل مضطرب می‌تپد.
- 18-The Equivalent of Individual Interpersonal Loneliness.**
- ۱۹- خواهرم، از من پرس که جایگاهم کجاست و کجا جولان می‌دهم؟ من از خاک و خیالم در آسمان است.
- ۲۰- اشتیاق روح و روانم در آسمان است و پاهایم در غل و زنجیر و گل و لای گرفتار آمده است.
- ۲۱- از جایگاهم پرس؛ تنم در زمین (خاک) و روحم در فضای بیکران (مقام بلند) است.
- ۲۲- دوست‌دار کمالات و بزرگی‌ها هستم در حالی که ناتوانی‌ام مرا باز می‌دارد، هر آینه، عجز و ناتوانی هلاک‌کننده است. نه یأس مرا از کمالات غافل می‌سازد و نه آرزوها سودی به حال من دارند.
- ۲۳- میان من و آرزوهایم دورترین فاصله و دشوارترین دوری است.
- ۲۴- من حیرت و سرگشتگی انسان محروم و تنگدستی هستم که آرزوها در سکوتش خودکشی می‌کنند.
- ۲۵- ای شب! من اینجا در میان دردها و شب‌زنده‌داری‌هایم تنهایم. تنهایم و آرزوهای از دست رفته و خاطرات سیاه نزد من هستند.
- ۲۶- آنچه می‌خواهم را نیافتم حتی گناهان. آیا جهنم نیز بر من حرام است؟! هر چیزی را که خواستم، بدان نرسیدم، ای کاش چیزی نمی‌خواستم و چیزی نمی‌فهمیدم.
- ۲۷- من با زندگی، زندگی می‌کنم ولی عمرم، عمری با آرزوهای مرده و درهم شکسته است.
- ۲۸- و تا کی باید در تو بمیرم و باز زنده شوم؟ آن سرنوشت نهایی حتمی برای من کجاست؟ مرا به مرگ بسپار زیرا که من مرگ را از تو مهربان‌تر و بخشنده‌تر می‌یابم.

- ۲۹- و من در خلوت و تنهایی سیاه خود و در قلب خونینم، قلب‌های ملت‌ها را دارم.
- ۳۰- من اینجا، در پس وجود و در پس سایه‌های نور، تنهایم. و اینجا زندگی مرا به فرزندی پذیرفت و به راستی زندگی چیست؟ و اینجا کجاست؟ من کیستم؟ من همان اشتیاق، محرومیت و شکایت هستم.
- 31-The Equivalent of Existential Loneliness.
- ۳۲- و من غریبی تنهایم حال آنکه خانواده‌ام در سمت راست و برادرانم در سمت چپ من هستند.
- ۳۳- و من در خون خود اسیرم و در سرزمینم آواره‌ای هستم که اندیشه‌هایم را به زنجیر بسته‌اند. من زخمی غرور و کشته‌ی آرزوها و بیگانه‌ای در میان ملت و دیارم هستم.
- ۳۴- تنهایم در پی ناامیدی و اندوه و سختی‌ها مرا به سوی سختی‌های دیگر می‌کشند.
- ۳۵- من در اینجا طفلی بدون دوران کودکی هستم و ناامیدی دایه و درآغوش‌گیرنده‌ی من است.
- ۳۶- پس کی، کی آن نیستی وعده داده شده (چراغ) عمر احمقانه‌ی مرا خاموش می‌کند؟
- ۳۷- او یک‌ه و تنها بدبختی و سال‌ها را به دوش می‌کشد بی‌آنکه یآوری داشته باشد و به راستی کجا یآوری پیدا خواهد کرد؟ تنها و بی‌همراه، در راه پاهایش را می‌کشد و آه و ناله را پشت زخم‌ها پنهان می‌سازد.
- ۳۸- رنجور، از راه گذر می‌کند و به پیش می‌رود، تنها، خیالِ اندوهناک را دنبال می‌کند.
- ۳۹- در میان انواع رنج‌ها و جان دادن آرزوها، آوردگاه زخم‌ها و میان آرواره‌های نیستی، میان ازدحام شرارت‌ها، اینجا به تنهایی زندگی می‌کنم.
- ۴۰- از کجا آمده‌ام و من کجا هستم؟ آیا من آمده‌ام؟ یا کسی غیر از من در جای من آمده است؟
- ۴۱- ای زندگی من! و زندگی من چیست؟ و معنای وجود من در آن برای بدبختی و ستم دیدن چیست؟
- ۴۲- چیست؟ نام من چیست؟ آیا اینجا خانه‌ی من است یا زندان من و من زندانبان خودم هستم؟
- ۴۳- نه و نه مرا در دنیا هیچ پناهگاهی نیست و نه یاری‌کننده‌ای جز تاریکی شب و بی‌خوابی‌ام. خسته راه می‌روم و مرکب من پاهایم است و اندوه توشه‌ی من و تب سرد، لباسم.
- ۴۴- اینجا به شب شکایت می‌کنم و چه بسیار شکایت می‌کنم و شب در سکوت هولناک است. ای شب! اینجا من تنهایم و شور و اشتیاقی که بین دنده‌هایم شعله‌ای در شعله است.
- ۴۵- احساسم، عاطفم، خاطراتم، زمزمه‌هایم و ناله‌هایم را به شعر بخشیدم. پس شعر، سبب لبخند و اشک من، مایه‌ی آرامش و شادی من، دردهای و لذت‌های من است.

منابع و مآخذ

- إسماعیل، أحمد عبدالحمید، (۱۹۹۸م)، *عبدالله البردوني حياته وشعره*، مركز الحضارة العربية.
- امیری، مهسا و علیزمانی، امیرعباس (۱۳۹۷). بررسی «تنهایی آگزیستانسیال» در دنیای مدرن و روش‌های مواجهه با آن با تکیه بر آراء «اروین یالوم»، *غرب‌شناسی بنیادی*، ۹(۱۷): ۱-۲۳.
- پاز، اوکتاویو، (۱۳۸۱). *دیالکتیک تنهایی*، ترجمه: خشایار دیبیمی، تهران: لوح فکر.
- بردونی، عبدالله، (۲۰۰۹)، *دیوان عبدالله البردوني*، صنعاء: الأرشاد.
- جاسلسن، روتلن، (۱۳۹۰)، *اروین یالوم*، ترجمه: سپیده حبیب، تهران: دانژه.
- جمعه، حسین، (۱۴۳۲)، «أسئلة الإبداع عند البردوني»، *بحوث في اللغة العربية و آدابها*، ۳(۴): ۴۳-۵۰.
- الذبیانی، مساعد بن سعد ضحیان، (۱۴۳۱)، «السخرية في شعر عبدالله بردوني»، *إشراف حسن محمد باجودة، كلية اللغة العربية، جامعة ام القرى*.
- سارتر، ژان پل، (۱۳۷۶)، *آگزیستانسیالیسم و اصالت بشر*، ترجمه: مصطفی رحیمی، تهران: نیلوفر.
- کشفی‌نیا، سید علی‌رضا و طحان، احمد. *تراپی‌خواه جهرمی*، محمد مهدی، (۱۴۰۲). «تحلیل تنهایی در سه مجموعه‌ی شعر «محمد رضا شفیعی کدکنی» (آینه‌ای برای صداها، هزاره‌ی دوم آهوی کوهی و طفلی به نام شادی)»، *پژوهش زبان و ادبیات فارسی*، ۲۱(۷۰): ۲۳-۵۱.
- مشوح، ولید، (۱۹۹۶)، *الصورة الشعرية عند البردوني دراسة، منشورات اتحاد الكتاب العرب*.
- مورتی، کریشنا، (۱۳۸۴)، *عشق و تنهایی*، ترجمه: محمدجعفر مصفا، تهران: نشر قطره.
- ویلاندرستون، جوان، (۱۳۷۸)، *لذت و رنج تنهایی و انسان امروز*، ترجمه: حسین کیانی، تهران: انتشارات عطایی.
- یالوم، اروین، (۱۳۸۹)، *روان‌درمانی آگزیستانسیال*، ترجمه: سپیده حبیب، تهران: نشر نی.
- _____، (۱۳۹۹)، *روان‌درمانگر قصه‌گو*، ترجمه: سپیده حبیب، چاپ چهارم، تهران: دانژه.
- یالوم، اروین، لشج، مولین، (۱۳۸۹)، *روان‌درمانی گروهی نظریه و عمل*، ترجمه: مهشید یاسایی، تهران: دانژه.
- Minton, S.J, (2001), *Key Thinkers in Practical Philosophy: Dr.Yalom, Uk., Practical Philosophy (March)*.

تمثّل كابوس الوحدة في بعض أشعار عبدالله البردوني بالاعتماد على المدرسة الوجودية لإرفين يالوم

جبار آذربار^۱

جهانگیر امیری*^۲

علي سلیمی^۳

الملخص

الوحدة هي إحدى التجارب الإنسانية المعقدة التي كانت موضع تأمل منذ القدم. وقد قام علماء النفس بدراسة أبعاد مختلفة لهذه الظاهرة من خلال إجراء دراسات واسعة النطاق. قسم يالوم، الطبيب النفسي المعاصر البارز، بعد أبحاث عديدة، اهتمامات الإنسان الوجودية إلى الخوف من الموت، والمعاناة الناتجة عن الوحدة، والعيشية، والحرية. في هذه المدرسة، تنقسم الوحدة، مع الأخذ في الاعتبار أسبابها وخلفياتها، إلى ثلاثة أنواع: بين الأشخاص، وداخل الشخص، ووجودية. تدرس هذه الدراسة، بالاعتماد على آراء يالوم، مفهوم الوحدة في شعر البردوني من خلال المنهج الوصفي التحليلي، وتسعى للإجابة على السؤالين التاليين: كيف تتجلى الوحدة والقلق الناجم عنها في أعمال بردوني، وما هو الأسلوب الذي اتبعه الشاعر للتعامل مع الوحدة؟ تظهر نتائج البحث أنّ التجارب المريرة التي عاشها، مثل وفاة الأحباء، قد قادتته إلى الوحدة بين الأشخاص، وفي بعد الوحدة داخل الشخص، فإنّ التخليبي عن الرغبات وقبول الواجبات قد فرض عليه العزلة. الوحدة الوجودية هي أيضًا هاجس وجودي ووليدة وعي الإنسان بذاته. يلجأ الشاعر إلى الشعر للهروب من معاناة الوحدة، لعله يجد في أحضان الكلمات سلامًا عابرًا، لأنه وجد في الشعر المرهم الوحيد لجرحه الوجودي.

الكلمات المفتاحية: الدراسات متعددة التخصصات، الشعر المعاصر، الوحدة، إرفين يالوم، عبدالله البردوني

۱- طالب دكتوراه في فرع اللغة العربية وآدابها بجامعة رازي، کرمانشاه، ایران

۲- أستاذ في فرع اللغة العربية وآدابها، جامعة رازي، کرمانشاه، ایران

۳- أستاذ في فرع اللغة العربية وآدابها، جامعة رازي، کرمانشاه، ایران